

MIS SAABUB JA MIDA MA SOOVIN, ON JUBEDALT ERINEV...

Margit Möistlik. On raske vaikida ja laulda mul. Artur Alliksaare elust. Tallinn: Menu Kirjastus, 2011, 208 lk.

„...jäänud tänavatel liikus lumetuisk ja sööklarestoranis „Võit” tõusis paks kibe sigaretisuits lakke. Seina ääres aga istus eesti luuletaja Alliksaar nagu selle varakustuva päeva hing käsipõsakil hernesupitaldrikutega täidetud laua taga. Suitsuse lae all ujusid maailmalinnad.

Ta vaatas otse enda ette ja kirjutas terava pliiatsiga kollakale paberipoognale: „*mis saabub ja mida ma soovin, on jubedalt erinev.*”

Tema truud pruunid silmad jooksid realt reale ja käe vari liibus tihedalt vastu lehte”

(Viivi Luik, „Seitsmes rahukevad”, lk 32–33).

Üllatusin, kui leidsin Margit Möistliku Alliksaare-raamatust peaaegu sellesama pildi ja sellesama tunde, mille kohta võiks öelda, et need on minusse eluks ajaks sööbinud ja mida proovivad väljendada need eespool tsiteeritud read „Rahukevadest”.

Mind üllatas ka, et keegi on suutnud sellel Alliksaare pildil, mis seni oli paraku õige moonutatud ja vale, välja tuua luuletaja tõelised näjooned. Kogu Artur Alliksaare lugu on igivana ja igikorduv, arhetüüpne lugu räbalates kuningast, keda rahvas ära ei tunne ja tolle valel ajal ja valesse kohta ilmunud olevuse üle kõvasti irvitada saab, või

haavatud inglisi, keda me võime näha Hugo Simbergi tuntud maalil.

Seesama vana lugu juhtus uuesti meie silmade all, kuuekümnendate Tartus. Paljud praegu veel elavad inimesed on selles loos kaasa teinud. Kuidas see kõik juhtus, seda võib lugeda Margit Möistliku raamatust.

Raamat räägib meile selle loo ära ilustamata ja otse. Ühelt poolt on Alliksaare lugu kahtlemata kurb. Teiselt poolt tõestab see lugu järjekordselt seda, et inimese vaim pole murtav.

Alliksaare lühike elu möödus enamasti tingimustes, milles raamatuid ei kirjuta, rääkimata igavikuliste luuletuste kirjutamisest.

Selles on muide oma suur vastuolu: kõige hämmastavamad ja tähtsamad teosed on loodud päris tihti tingimustes, mida kuidagi ei saaks pidada inimvääreteks. Ja see omakorda võiks meile anda lootust ja elujulgust. Ja kinnitust, et võimatu on tõesti võimalik.

Kuid tagasi Margit Möistliku raamatu juurde ja selle kaudu kuuekümnendate Eestisse. Selleks et mõista, miks Alliksaarega läks nii, nagu läks, on tarvis meelde tuletada aega ja kohta, milles Alliksaare-taoline inimene paratamatult pidi mõjuma kohatult. Imelikult. Arusaamatult igal juhul.

Kuuekümnendate aastate Tartu oli väga kitsas. Väga suletud. Nõukogude võimule vastanduti kolmekümnendatest aastatest kinnihoidmisega. Mitte et seda nii väga teadlikult või tahtlikult oleks tehtud, kuid see oli ainus vabadu-

se ja väarikuse mudel, mida tunti ja kohati ka isiklikult mäletati. Paraku oli see mudel – nagu vanad asjad ikka – väikseks jäänud ja tolmu täis läinud. See, mida kusagil Berliinis või Pariisis oleks võetud iseenesestmõistetavusena, tundus tolle aja Tartus arusaamatu ja häbematu. Sellepärast räägitigi Alliksaarest jutte, millel tegeliku Alliksaarega polnud midagi pistmist. See oli oma moodi paratamatus, Vanajumala iroonia, ja süüdistada pole siin kedagi.

See oli aeg, kus kolmekümnendate usinus ja kasinus segunesid viiekümnendate hirmu ja ettevaatlikkusega. Laagrimälestused olid veel rääkimata, hukatute hauad olid veel värsked. Arusaamatuid ja kahtlasi olukordi ning inimesi meelsamini välditi. P a h a n d u s t ei tahtnud keegi. Pahandusi oli niigi palju olnud, neist oldi väsinud. Avalikes kohtades sõelusid ringi e r a r i i d e s m e h e d .

Kes see ikka nii väga tahtis ennast nähtavaks teha. Südame rahustuseks sisendati iseendale, kõigepealt ikka iseendale, et eks need Alliksaare luuletused ju ole ka, aga ega neist ikka ei tea ka, mis nad on.

Siiski oli ka erandeid. Olid mõned sõbrad, kellel küll ei olnud mingit mõjuvõimu ega raha, aga kes siiski olid olemas ja toetasid.

Peab mõistma, et iga Alliksaare eest kostetud avalik sõna oli tollel ajal julgustükk. Mitte ainult sellepärast, et Alliksaare olid tollased võimud täielikult põlu alla pannud, vaid ka sellepärast, et Alliksaart toetades võis omaenda sõpradelt-tuttavatelt saada veidriku sildi külge.

Mäletan, et August Sang võttis selle riski ja rääkis kord teleuudistes Alliksaarest kui andekast Jessenini tõlkijast. Ja see oli ka Alliksaare eluajal võib-olla ainus kord, kui talle nii avalik ja otsene tunnustus osaks sai.

Kogu selle õhkkonna loob Margit Mõistliku raamat uuesti ja väga eheldalt. See raamat paneb meid paljusid asju ümber hindama ja teisiti nägema.

Tahaksin siin Margit Mõistlikku lihtsalt tänada selle eest, et ta räägib raamatus ka Lindast, Arturi kõige lähemast sõbrast ja teekaaslasest.

Imelik küll, aga enamik tollal levinud ja levitatud arvamustest ei pea paika. Ei pea paika ka see, mida on tavaliselt räägitud Alliksaare välimuse kohta. Jah, ta riided olid kehvad, kuid ta kandis ka kõige kohatumaid hilpe nii, et nad mõjusid stiilselt. Nad mõlemad Lindaga meenutasid kõige rohkem ehk vaesunud aadlikke, vene emigrantte Pariisis. Selle vahega, et see oli Tartu.

Ükskord talvel, tuisusel päeval, istus Alliksaar sellesamas Tartu Raekoja platsi äärses sööklas, mille nimi oli „Võit”, ja kirjutas luuletust. Seda, milles on rida: „mis saabub ja mida ma soovin, on jubedalt erinev”.

Kui ta oli luuletuse valmis saanud, luges ta selle meile ette ja pistis taskusse. Pidas pausi ja luges veel ühe luuletuse. Seekord Heiti Talviku oma:

*Ah, ma teadsin juba noorelt,
raheroosk mu rapsab toorelt
ja ma kukun valmimata
kõrgelt elupuust.*

*Kukun viljaks valmimata
ja mu laul jääb salmimata.
Igavesti salmimata
laul mu lõikuskuust.*

Tema silmad särasid vaimustusest. Ta oli õnnelik oma salmitud laulu üle. Tal oli jäänud elada veel tervelt kaks aastat.

VIIVI LUIK